

LAW 251.01 Ceza Hukuku Genel Hükümler
22.11.2024 – Vize Cevap Anahtarı

Soru: “Cezalarının artırılması tartışmalarını ceza teorileri bağlamında değerlendiriniz.”

Kamuoyunda özellikle kadına veya çocuklara yönelik öldürme suçları işlendiğinde, cezaların yetersiz olduğu ve artırılması gerektiği tartışmaları yapılmaktadır. Bu bağlamda cezaların yeterince ağır olmadığı ve cezaların artırılmasının gerektiği gündeme getirilmektedir. Söz konusu tartışmada sağlıklı bir değerlendirme yapmak için, ceza hukuku yaptırımlarının amacının ne olduğu konusuna açıklık getirmek gerekir. Cezanın amacına ilişkin ileri sürülen görüşler ise ceza teorileri başlığı altında incelenmektedir. Ceza teorileri adaletçi veya mutlak ceza teorileri ve faydacı (göreceli-relatif) ceza teorileri başlıkları altında ele alınmaktadır.

Cezanın amacı nedir sorusuna yönelik tartışmalar, tarih boyunca çeşitli şekillerde sınıflandırılmış ve ceza teorileri haline getirilmiştir. İkel dönemlerde ceza hukuku, intikam odaklı ve aşırı uygulamalar içermekteyken toplumlar geliştikçe cezalandırma yetkisi bireylerden devlete devredilmiştir. Bu yetki devri, ceza hukukuna birtakım ölçüler getirilmesine neden olmuştur. Cezalandırmaya ilişkin tarihte uygulanan ölçülerin, günümüz ceza hukuku anlayışıyla bağdaşmadığı görülmektedir.

Adaletçi (mutlak) ceza teorilerine göre cezanın verilmesi adaletin gereği olup bir fayda olsun veya olmasın suçun bedelinin ödetilmesi gerekir. Adaletçi teorilerini temelinde “göze göz, dişe diş” anlayışı yatar. Cezanın bizzat bir amaç olduğunu benimseyen adaletçi teoriler kapsamında ortaya çıkan temel ilke, faile kusuruyla orantılı cezanın verilmesidir. Adaletçi teoriyi savunan pek çok felsefeci vardır. Örneğin Hegel’e göre suç bir haksızlık olup, suçu işleyen kişi hukuku reddetmektedir. Hukuk düzeni ise, kendi varlığını sürdürebilmek için bu reddi cevapsız bırakamaz ve mutlaka haksızlığa bir ret cevabı vermek zorundadır. Kant, adaletçi teoriyi ada örneği ile açıklamıştır. Kant’a göre, bir adada yaşayan halk birlikte yaşamayacakları konusunda bir karar alsın ve bir daha bir araya gelmemek üzere dağılsınlar dahi, ceza evindeki öldürme suçunun mahkumun cezası infaz edilmeli, haksızlığın bedeli ödetilmelidir.

Faydacı teoriler ise cezanın amacını faydaya göre temellendirerek cezadan fayda beklemektedirler. Cezanın amacını, genel önleme veya özel önleme faydaları bakımından temellendirmektedirler.

Özel önleme teorisine göre, kişinin cezalandırılması ile pişmanlık duyan kişi ıslah edilerek yeniden topluma kazandırılmakta ve cezanın infazı ile hükümlü kişi tekrar suç işlemekten caydırılmaktadır. Bu teori suçluyu adeta bir hasta olarak ele almakta ve suçlunun cezalandırma yoluyla tedavi edilerek topluma dönüşünün sağlandığını savunmaktadır. Söz konusu görüşün doğal sonucu kişi iyileşinceye yani ıslah oluncaya dek cezaevinde kalması gerektiğidir. Bu da cezaların suçlunun ıslah oluncaya kadar cezalandırılmasına, yani belirsiz süreli olarak ceza verilmesine yol açar. Cezalandırma bakımından “iyileştirme” ölçütü kişiden kişiye değişmektedir. Bir kimse hafif bir suç işlese dahi, söz gelimi kişiliği nedeniyle ıslah olmadığı gerekçesiyle, orantısız şekilde ağır biçimde cezalandırılacaktır. Buna karşın ağır bir suç işleyen fail hakkında, iyi bir yurttaş olduğu tekrar suç işlemeyeceği gerekçesi ile ıslah için ceza evinde kalmasına gerek yoktur denebilecektir. Bu hallerde kişiler kusurlarından bağımsız, çok veya az cezalar ile karşılaşacaktır. Özel önleme teorisi cezalandırma bakımından adil bir ölçüt vermemesi, devletin kişiyi zorla terbiye etmesinin insan onuruna aykırı olması, gibi sebeplerle eleştirilmiştir.

Genel önleme teorisine göre cezanın amacı, suç işleyen kişiye ceza verilirken toplumdaki diğer bireyleri suç işlemekten caydırmaaktır. Diğer bir deyişle somut olayda cezalandırılan kişi aracılığı ile toplumun geri kalanına cezadan korkutucu bir mesaj verilerek, onların suç işlemesinin önüne geçilecektir. Bu görüşün sonucu olarak caydırma etkisini arttırmak için cezaların ağırlaştırılması gerekecektir. Dolayısıyla kişi somut olayda işlediği suçla ilgili kusurun ağırlığı oranında değil, toplumda suçtan caydırmayı sağlama etkisini arttıracak ölçüde cezalandırılacaktır. Somut olaydaki fail cezalandırılırken fiiliyle ilgili olmayan başka bir amaç için araç olarak kullanılmaktadır. Kendisi bir amaç olan insanın bir araç, bir obje konumuna indirgenmesi ise Kant’ın da vurguladığı üzere insan onurunu zedeleyen bir durumdur. Caydırma amacıyla kişinin işlediği suç ve kusur

durumundan daha ağır cezalandırılmasına yola açan bu durum negatif genel önleme teorisi olarak adlandırılmakta ve cezalandırma bakımından uygun bir ölçü ortaya koymaması nedeniyle eleştirilmektedir.

Yapılan bilimsel çalışmalar ölçüşüz ve ağır cezaların caydırıcı olmadığını, nitekim insan onuruna aykırı ölüm cezasının dahi caydırmayı sağlamadığını ortaya koymuştur. Hem genel önlemeyi hem özel önlemeyi hem de adaleti sağlayan cezalandırma için bu teorilerin tez antitez ve sentez şeklinde bir diyalektik ilişkiyle ortaya koyan uzlaştırıcı teoriler oluşturulmuştur. Genel önleme teorisinde cezanın ağırlığından ziyade suçun etkili olarak soruşturulması ve süratle aydınlatılması önem taşımaktadır. Cezalandırmadan ziyade yakalanma faktörü caydırmaktadır. Etkin soruşturma sonucu aydınlatma ve adil olarak yargılanma ile suçlu bulunan kişinin kusuru ile orantılı cezalandırılması verilen cezanın ise etkin şekilde infazı hem adaleti hem özel önlemeyi hem de pozitif genel önlemeyi sağlayacaktır. Böylece suç işleyen yanına kar kalmıyor, suç işleyen yakalanıp adil olarak yargılanıp cezalandırılıyor düşüncesi toplumun hukuk devletine olan güvenini pekiştirmekte ve pozitif genel önlemeyi sağlamaktadır. Suç işleyen kişinin kusuru ölçüsünde adil yargılanıp cezalandırılması ve etkin bir infaz ise kişinin yeniden topluma kazandırılmasının yolunu açacak, tekrar suç işlemesini önleyici etki yapacaktır. Hukukumuzda da bu amaca yönelik birtakım düzenlemeler mevcuttur.

Ceza Teorilerine Türk Ceza Hukukundaki Yaklaşımlar

Kusur İlkesi: Türk Ceza Kanunu (TCK), cezanın failin kast ve taksirine dayalı kusuruna göre belirlenmesini öngörür (TCK m.61). Bu, adaletçi teoriyle uyumlu bir yaklaşımdır.

Takdiri İndirim Nedenleri: TCK m.62'ye göre, failin geleceği üzerindeki etkiler dikkate alınarak ceza indirimi yapılabilir. Bu, failin topluma kazandırılmasını hedefleyen özel önleme teorisini destekler.

Genel ve Özel Önleme İlkeleri: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİHK m.3), suçun önlenmesi ve failin rehabilitasyonu hedeflerini bir arada barındırır.

Ülkemizde ise, kanunlarda öngörülen bu kurallar hayata geçmemekte, başta duruşma olmak üzere yargılama süreçleri adil yargılama ilkelerine uygun şekilde gerçekleşmemektedir. Sık sık çıkarılan aflar ile toplumda suç işleyen yanına kar kalıyor düşüncesi hakim olmaktadır. Bu durumda ise cezaların yetersiz olduğu ve arttırılması gerektiği iddiası bilimsel esası olmayan popülist bir söylem niteliğindedir.